

OBSAH

ÚVOD	8
SEZNAM A VYSVĚTLENÍ POUŽITÝCH IKON	9
1 SYSTÉM PEDAGOGICKÝCH A PSYCHOLOGICKÝCH VĚD	10
1.1 Pedagogika a její kategorizace	10
1.1.1 Pedagogické disciplíny základní	10
1.1.2 Pedagogické disciplíny hraniční	13
1.1.3 Pedagogické disciplíny aplikované	14
1.2 Psychologie a její kategorizace	15
1.2.1 Základní psychologické disciplíny	15
1.2.2 Hraniční psychologické disciplíny	16
1.2.3 Aplikované psychologické disciplíny	17
2 ZÁKLADNÍ EDUKAČNÍ ČINITELE	19
2.1 Učitel jako subjekt výchovy	19
2.1.1 Kvalifikační požadavky na učitele	21
2.1.2 Profesní a osobnostní kompetence učitele	21
2.1.2.1 <i>Vhodné osobnostní charakteristiky učitelů pro práci se žáky se specifickými</i> <i>vzdělávacími potřebami</i>	23
2.1.2.2 <i>Vhodné pedagogické přístupy</i>	23
2.2 Žák jako subjekt výchovy	24
2.2.1 Osobnost žáka	24
2.2.2 Rozvoj učebních, pracovních a komunikačních kompetencí žáka	25
3 KOMUNIKACE V PEDAGOGICKÉM PROCESU	27
3.1 Sociální interakce	27
3.2 Komunikace v sociální interakci	29
3.2.1 Sociální role	29
3.2.2 Obsah sociální komunikace	30
3.2.3 Typy sociální komunikace v edukačním procesu	30
3.2.3.1 <i>Verbální komunikace</i>	30
3.2.3.2 <i>Nonverbální komunikace</i>	31
3.2.4 Asertivita	32
3.3 Komunikace ve škole	33
3.3.1 Teorie vzájemné interakce školy a rodiny	34

3.3.2	Faktory ovlivňující komunikaci rodič – učitel – žák.....	35
3.3.2.1	<i>Pojetí cílů edukačního procesu.....</i>	37
3.3.2.2	<i>Pojetí výstupů edukačního procesu.....</i>	38
3.3.2.3	<i>Pojetí práv a povinností.....</i>	38
3.3.2.4	<i>Pojetí výchovného stylu.....</i>	38
3.3.2.5	<i>Pojetí úspěšného žáka.....</i>	39
3.3.3	Mediace – podpora komunikace ve školní edukaci.....	41
4	ZÁKLADNÍ PEDAGOGICKÉ KATEGORIE	43
4.1	Edukace, edukační realita.....	43
4.1.1	Učení	44
4.1.1.1	<i>Charakteristika procesu učení.....</i>	45
4.1.1.2	<i>Senzomotorické učení.....</i>	46
4.1.1.3	<i>Kognitivní učení – učení ve spirále, transfer, interference.....</i>	49
4.1.1.4	<i>Učební styl.....</i>	50
4.1.1.5	<i>Kognitivní styl.....</i>	51
4.1.1.6	<i>Sociální učení.....</i>	54
5	DIDAKTICKÉ FORMY, PROSTŘEDKY A METODY, VYUŽITÍ MODERNÍCH TECHNOLOGIÍ.....	56
5.1	Didaktické formy.....	56
5.1.1	Organizační formy výuky.....	56
5.1.1.1	<i>Individuální forma výuky.....</i>	57
5.1.1.2	<i>Skupinová forma výuky.....</i>	57
5.1.1.3	<i>Hromadná forma výuky.....</i>	57
5.1.1.4	<i>Párová forma výuky.....</i>	58
5.1.1.5	<i>Týmová forma výuky.....</i>	58
5.1.1.6	<i>Diferencovaná forma výuky.....</i>	58
5.1.1.7	<i>Individualizovaná forma výuky.....</i>	58
5.1.1.8	<i>Kooperativní forma výuky.....</i>	59
5.1.1.9	<i>Synergická forma výuky.....</i>	59
5.1.1.10	<i>Výuka s odborníky.....</i>	59
5.1.1.11	<i>Ekxurze.....</i>	59
5.2	Didaktické prostředky a metody	61
5.2.1	Didaktické prostředky	61
5.2.2	Didaktické metody.....	62
5.2.3	Třídění didaktických metod.....	63
6	DIDAKTICKÉ ZÁSADY	66
6.1	Základní didaktické zásady	66
6.1.1	Zásada názornosti.....	67
6.1.2	Zásada cílevědomosti	67
6.1.3	Zásada posloupnosti a soustavnosti.....	67
6.1.4	Zásada trvalosti.....	68
6.1.5	Zásada vědeckosti	68
6.1.6	Zásada přiměřenosti.....	68
6.1.7	Zásada uvědomělosti a aktivity	68

6.1.8	Zásada individuálního přístupu.....	68
6.1.9	Zásada aktuálnosti	69
6.1.10	Zásada zpětné vazby	69
6.1.11	Zásada jednoty a důslednosti.....	69
6.1.12	Zásada kulturního kontextu	69
6.1.13	Zásada propojení s každodenním životem	69
6.1.14	Zásada úcty	69
6.1.15	Zásada opory o kladné rysy osobnosti vychovávaného.....	69
6.1.16	Zásada všestranného rozvoje	70
7	MOTIVACE V EDUKAČNÍM PROCESU	71
7.1	Teorie motivace	72
7.1.1	Maslowova teorie hierarchie potřeb.....	73
7.1.2	Alderferova teorie tří kategorií potřeb (E -R – G)	74
7.1.3	Vroomova expektační teorie.....	75
7.1.4	Herzbergova dvoufaktorová teorie.....	76
7.1.5	McGregorova motivační teorie	76
7.2	Další motivační prostředky	77
7.2.1	Koláč dne – time management.....	77
7.2.2	Technika Stanovení priorit.....	81
7.2.3	Koučink	82
8	HODNOCENÍ V EDUKAČNÍM PROCESU	86
8.1	Slovní hodnocení.....	87
8.1.1	Autentické hodnocení.....	88
8.2	Chyby při školním hodnocení	88
8.2.1	Prevence chyb ve školním hodnocení	89
9	PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA.....	90
9.1	Druhy diagnostiky	90
9.2	Typy diagnostiky	90
9.3	Úrovně diagnostiky	91
9.4	Metody.....	91
9.4.1	Metody obecné.....	92
9.4.2	Metody pedagogické a speciálně pedagogické diagnostiky.....	92
9.4.2.1	<i>Metoda pozorování</i>	<i>92</i>
9.4.2.2	<i>Metoda rozhovoru</i>	<i>93</i>
9.4.2.3	<i>Testové diagnostické metody</i>	<i>93</i>
9.4.2.4	<i>Kazuistika.....</i>	<i>94</i>
9.4.2.5	<i>Přístrojové metody.....</i>	<i>94</i>

9.4.2.6	Rozbor a hodnocení výsledků činnosti	95
9.5	Prevence a její základní druhy	95
9.5.1	Druhy prevence	95
9.6	Diagnostická práce s chybou	96
9.7	Specifické poruchy učení a chování (SPUCH) a jejich pedagogická diagnostika	98
9.7.1	Dyslexie	98
9.7.2	Dysortografie	99
9.7.3	Dysgrafie	99
9.7.4	Dyskalkulie	100
9.7.5	Dysmúzie	101
9.7.6	Dyspinxie	101
9.7.7	Dyspraxie	101
9.7.8	Diagnostika specifických obtíží v oblasti poruch aktivity	102
9.8	Autodiagnostika	104
10	SOCIÁLNÍ INTERAKCE, ATMOSFÉRA A KLIMA V EDUKAČNÍM PROSTŘEDÍ	106
10.1	Sociální klima ve škole	106
10.2	Rozlišování pojmů klima-atmosféra-prostředí	107
10.2.1	Sociální atmosféra	107
10.2.2	Společenské prostředí školy	108
10.2.3	Různé přístupy k hodnocení sociálního klimatu školy	108
10.3	Diagnostika klimatu a sociálních vztahů v edukačním prostředí	109
10.3.1	Diagnostika sociálního klimatu	109
10.3.1.1	Metody diagnostiky klimatu a atmosféry	112
10.3.1.2	Škála sociální atmosféry ve třídě (ŠSAT)	112
10.3.1.3	Kresebné techniky	113
10.3.1.4	Dotazník Classroom Environment Scale	113
10.3.1.5	Osobnostní dotazník pro mládež (HSPQ)	113
10.3.1.6	Sociometrické metody	114
10.3.1.7	Diagnostika sociálních vztahů	114
10.3.1.8	Sociometrický test	115
10.3.1.9	Sociometricko- ratingový dotazník (SORAD)	118
10.3.1.10	Autosociogramy	119
11	STRES	121
11.1	Stres a mechanismy jeho zvládnání	121
11.2	Dimenze stresu	123
11.2.1	Emocionální dimenze	123
11.2.2	Intelektuální dimenze	125
11.2.3	Sociální dimenze	125

11.2.4	Environmentální dimenze	125
11.2.5	Spirituální dimenze.....	126
11.3	Stadia stresu	126
11.3.1	Alarmová reakce	126
11.3.2	Adaptační fáze	127
11.3.3	Fáze vyčerpání.....	127
11.4	Strategie a stupně adaptace organismu na stres	127
11.4.1	Všeobecný adaptační syndrom	127
11.4.2	Coping – vyšší stupeň adaptace na stres	128
11.5	Obranné mechanismy	129
11.6	Krize jako důsledek působení stresogenních vlivů.....	130
11.6.1	Fáze krize	131
11.6.2	Krizová intervence.....	133
12	VYBRANÉ AKTUÁLNÍ PROBLÉMY VE ŠKOLSTVÍ	136
12.1	Inkluze	136
12.1.1	Obecná východiska inkluze	138
12.1.2	Inkluze v edukační praxi škol.....	138
12.1.2.1	<i>Nejčastější důvody inkluze</i>	<i>139</i>
12.1.2.2	<i>Časté chyby učitelů při inkluzi.....</i>	<i>140</i>
12.2	Genderová problematika	141
12.2.1	Stav genderové rovnosti a plán MŠMT.....	142
12.3	Individuální vzdělávání (tzv. domácí vzdělávání).....	143
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	146